

TROSSBODEN I ROLFSTA

Antikvarisk medverkan vid renovering

Rolfsta samfällighet
Forsa socken
Hudiksvalls kommun
Gävleborgs län
2022

Daniel Olsson

Slutrapport
Avser byggnadsvårdsbidrag
Länsstyrelsens dnr: 7225-2021 och 9834-2020
Beställare: Forsa sockens stora skifteslag

Trossboden i Rolfsta

Antikvarisk medverkan vid renovering

Rolfsta samfällighet
Forsa socken
Hudiksvalls kommun
Gävleborgs län
2022

Rapport 2024:15
Daniel Olsson

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan du köpa/beställa i länsmuseets butik butik@xlm.se

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2024

Omslagsbild: Trossboden i Rolfsta från söder innan renoveringen. Foto: Daniel Olsson 2022-07-05.

Länsmuseet Gävleborg medger spridning av dokumentationsmaterialet med Creative Commons licensen CC-BY, undantag kartmaterialet: © Lantmäteriet, dnr I2018/00110.

ISSN 0281-3181

Print: Trycktrean

Innehållsförteckning

Tekniska och administrativa uppgifter	4
Sammanfattning.....	4
Antikvarisk slutbedömning.....	5
Karta.....	5
Lagskydd och kulturhistorisk status.....	5
Historik	5
Bevarade trossbodar i andra delar av landet.....	6
Trossboden i Rolfsta.....	7
Orsaker till åtgärder.....	9
Syllram.....	9
Timmer.....	10
Panel, luckor och port	10
Takåsar och undertak	10
Tak	10
Ärendets fortsättning.....	10
Utförda åtgärder	11
Syllram och täckbrädor	11
Timmer.....	12
Panel och luckor.....	13
Takåsar och undertak	13
Tak	15
Avvikelser från beslut	15
Återstående väsentliga skador.....	16
Antikvariska ställningstaganden	16
Övriga antikvariska iakttagelser.....	17
Övrigt.....	17
Vegetationen kring trossboden.....	17
Målning	18
Väckt fråga om byggnadsminnesförklaring	18
Återinvigningen av trossboden efter renoveringen	19
Källor.....	20
Arkiv	20
Otryckta källor	20
Tryckta källor.....	20
Internet	20
Informanter.....	20

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	7225-2021 och 9834-2020
Länsstyrelsens beslutdatum:	2022-03-21 och 2022-12-19
Länsmuseets diarienummer:	2021-118/310
Projekttid:	Augusti–december 2022
Besiktningar:	2017-11-22, rådgivning 2022-07-05, antikvarisk medverkan 2022-10-21, antikvarisk medverkan 2022-11-24, slutbesiktning 2023-05-14, återinvigning
Antikvarisk medverkan:	Länsmuseet Gävleborg, byggnads-antikvarie Daniel Olsson
Entreprenör:	Gamla Trähus i Färila AB, Färila
Kontaktpersoner:	Daniel Åkerman och Anders Bekkos
Fastighetsägare:	Forsa sockens stora skifteslag
Kontaktpersoner:	Lennart Carlgren, Forsa och Mikael Hedström, Forsa
Materialleverantörer:	Takåsar: Forsa sockens stora skifteslag Panelvirke: Gamla Trähus Masonit och läkt: XL Bygg Tegel: Från en granngård

Dokumentationsmaterialet förvaras i länsmuseets arkiv.

Sammanfattning

Under hösten 2022 har trossboden i Rolfsta, Forsa socken, genomgått en omfattande renovering med byggnadsvårdsbidrag samt bidrag från Jordbruksverket. Trossboden som tillhörde Hälsinge regemente uppfördes kring 1780 i anslutning till det närliggande kaptensbostället i Rolfsta. Byggnadens utformning följer den instruktion som togs fram för trossbodarna och minst fem ytterligare bodar av samma utformning finns bevarade i andra delar av landet. Trossboden är byggd i två våningar i timmer och vilar på en kraftig syllram med stolpar. Huset har sadeltak med tvåkupiga lertegelpannor. Innan renoveringen hade vissa av syllramens täckbrädor rötskador. Motsvarande skador fanns även i vattlister över och under luckor och tre stöd till luckorna saknade kopparbeslag. Rötskador fanns även i två takåsar samt i undertaket och tegeltaket var i behov av omläggning.

Renoveringen har utförts av Gamla Trähus i Färila AB under ledning av timmerman Anders Bekkos och länsmuseet har stått för antikvarisk medverkan genom byggnadsantikvarie Daniel Olsson, som utfört tre besök på plats under arbetets gång. Skadade täckbrädor och vattlister har bytts, tre nya kopparbeslag har satts på plats, två takåsar och ett stort antal undertaksbrädor har ersatts med nya med samma utformning som de tidigare. Byggnaden har försetts med masonit, strö- och bärläkt varefter äldre hela tegelpannor har lagt tillbaka i kombination med andra återanvända hela tegelpannor. Taket har utrustats med nya vindskivor och vattbrädor. Vid slutbesiktningen som hölls 2022-11-24 upptäcktes att de båda täckbrädorna över syllstocken på ingångssidan var i behov av byte. Gamla Trähus har därefter åtgärdat detta. I övrigt såg allt bra ut ur antikvarisk aspekt och arbetet kunde godkännas vid slutbesiktningen.

Antikvarisk slutbedömning

Gamla Trähus i Färila har utfört renoveringen på traditionellt sätt med noggrant utvalt virke och med stor respekt för byggnadens ursprungliga byggnadsdelar. De skadade täckbrädor som omnämndes vid slutbesiktningen åtgärdades därefter av Gamla Trähus. Det utförda arbetet godkändes helt utan anmärkningar vid slutbesiktningen och arbetet godkändes i ett slutintyg 2022-11-30. Läns museet har därefter besökt trossboden vid återinvigningen som hölls i maj 2023.

Karta

Figur 1. Utdrag ur Cx-kartan över delar av Forsa socken och Rolfstaån med trossboden i Rolfsta markerad med en pil.

Lagskydd och kulturhistorisk status

Trossboden i Rolfsta omfattas inte av något särskilt lagskydd. Se mer under punkten *Övrigt* nedan.

Historik

År 1682 inrättade kung Karl XI indelningsverket i Sverige. Fyra år senare kunde två hemman i Rolfsta, Forsa socken, inte betala den skatt de var skyldiga att erlägga. Kronan löste då in båda dessa hemman och slog ihop och omvandlade dem till ett boställe för en major vid Hälsinge regemente. Majoren var befälhavare

Den utrustning som användes av soldaterna förvarades tidigare i centrala förråd vid landets regementen, så kallade tyghus. År 1770 utfärdade kung Adolf Fredrik en författning om att Sveriges regementen skulle förses med trossbodar, det vill säga förrådshus inom varje kompani där utrustning för soldaterna skulle förvaras. Författningen föreskrev noga hur trossbodarna skulle uppföras. Byggnaden skulle placeras på stolpar och uppföras i två våningar. På den nedre våningen skulle tre rustvagnar med tillbehör förvaras. Dessa var på 1770-talet en brödvagn, en kompanivagn och en ammunitionsvagn. Den övre våningen skulle användas för förvaring av trosspersedlar, ammunition och munderingar. För att möjliggöra vädring skulle huset vara försett med skjutluckor. Inom Hälsinge regemente fanns åtta trossbodar av detta slag.¹

En genomgång av tillgängliga uppgifter på internet visar att det finns åtminstone tio bevarade trossbodnar i Sverige idag. Fem av dessa är av samma modell som trossboden i Rolfsta, nämligen följande:

- Trossbod för Östbo kompani, tillhörande Jönköpings regemente. Flyttad till Apladalen i Värnamo 1968.²
- Trossbod för Mo härads kompani i Byarum under Jönköpings regemente. Flyttad till Jönköpings stadspark.³
- Trossbod vid Frövi gård, ett översteboställe i Skultuna socken under Västmanlands regemente. Står på sin ursprungliga plats.⁴
- Trossbod vid Vasaloppsområdet i Mora tillhörande Dalregementet. Flyttad Mora-Falun-Rommehed-Mora.⁵
- Trossbod i Stensbo för Västerdals kompani som hörde till Dalregementet. Flyttad till Äppelbo hembygdsgård.⁶

Trossbodar av en något mindre modell fanns för Lifkompaniet i Staby, Kalmar regemente, byggd 1772, vilken står kvar på sin ursprungliga plats⁷, samt i Ede, Hamnerdal, tillhörig Jämtlands regemente och flyttad 1981 till hembygdsgården i Ede⁸. En stor timrad trossbod som skiljer sig från övriga återfinns vid Viggeby kaptensboställe som hörde till Östgöta regemente.⁹ Slutligen finns en trossbod vid Klostermuseet i Vadstena¹⁰, men den utgörs av en murad byggnad så den är av ett helt annat slag än de övriga. Fem av trossbodarna ovan står kvar på sina ursprungliga platser och två av dem är skyddade som statliga byggnadsminnen,

¹⁰ www.bebyggseregistret.raa.se/bbr2/byggnad, fastighet: Vadstena Örtagården 1

nämligen trossboden vid Frövi gård i Västmanland samt trossboden vid Klostermuseet i Vadstena. Det bör dock påtalas att det kan finnas fler bevarade trossbodar än de som har påträffats vid läns museets översiktliga genomgång.

Figur 2. Trossboden från söder. Foto: Daniel Olsson 2022-07-05.

Trossboden i Rolfsta

Trossboden i Rolfsta uppfördes i stort sett helt efter den fastställda beskrivningen, troligen omkring år 1780. Den kom att användas aktivt för förvaring av militärutrustning fram till 1908 då Hälsinge regemente flyttades till Gävle. Regementschefen önskade då även flytta trossboden i Rolfsta till regementsområdet i Gävle. Adolf Trygg från Forsabyn Nansta, som var furir vid regementet, opponerade sig då kraftigt mot planerna. Han hävdade att då boden hade byggts av virke skänkt av bönderna och timrats av soldaterna borde den få stå kvar och så blev även beslutat.

Trossboden vilar på en timrad syllram som i sin tur ligger på grundstenar. Mellan stenarna finns på vissa ställen rader av fyllnadssten. På syllramen står 17 trästolpar, varav åtta är snedställda. De delar av syllramen som skjuter ut utanför byggnaden är försedda med skyddande täckbrädor. Byggnadens stomme är av timmer, men fasaden utgörs av rödmålade stående bred locklistpanel. Framför porten finns en gräsbevuxen uppkörsramp med sidor av huggen sten. Porten utgörs av två breda dörrblad målade i svart kulör. Rakt ovanför porten sitter en stor trälucka och stora träluckor återfinns även högst uppe på de båda gavelpartierna. Boden har därtill tolv öppningsbara mindre träluckor, vilka alla är försedda med svängda rödmålade träkonsoller på utsidan så att träluckan kan fällas ned i horisontellt läge vid vädring. Samtliga luckor är målade i svart kulör. De flesta av konsolerna är klädda med kopparplåt upptill för att vara lite mer skyddade. Byggnaden har tredubbla rödmålade vindskivor samt vattbrädor och hängskivor målade i samma kulör. Invändigt består byggnaden av ett rum per våningsplan med obehandlade trätytor i golv, väggar och tak. Mellan våningarna löper en bred rak trätrappa.

Figur 3. Trossboden från väster. Foto: Daniel Olsson 2022-07-05.

På bottenvåningen står två vagnar och här finns även ett antal äldre militära föremål samt uppsatta foton och texter om Forsa kompani och Hälsinge regemente. På övervåningen finns numrerade ställ av trä för vapen längs en av gavelväggarna. Även på andra platser i de båda våningarna syns spår av numrering och olika äldre inskriptioner huvudsakligen utförda med krita.

Sydväst om trossboden står en hög minnessten med en kopparplatta med följande inskription: *Forssa kompanis trossbod byggd omkring 1780. Denna minnessten sattes upp och invigdes vid en ceremoni 1970.* Ett intressant faktum i sammanhanget är att ett modernt militärförråd i plåt är beläget på andra sidan vägen, så samma funktion har mycket lång tradition på denna plats.

Figur 4. Detalj av vådringslucka med konsoller. Foto: Daniel Olsson 2022-07-05.

Figur 5. Detalj av syllramen med bärande stolpar. Foto: Daniel Olsson 2022-07-05.

Figur 6. Vagnar uppställda på bottenvåningen i trossboden. Foto: Daniel Olsson 2022-10-21.

Orsaker till åtgärder

Syllram

I syllstocken rakt under byggnadens port fanns en rötskada. Ett antal av de täckbrädor som skyddade utskjutande delar av syllkonstruktionen hade också börjat få rötskador och en av dessa hade delvis gått sönder.

Figur 7. Detalj av syllramen med skadade täckbrädor. Foto: Daniel Olsson 2022-07-05.

Figur 8. Trossboden från öster innan renoveringen. Foto: Daniel Olsson 2022-07-05.

Timmer

I byggnadens fasad mot sydöst fanns en rötskada i splintveden i hammarbandet. Orsaken till denna var att vatten hade runnit ned bakom panelen och skadat hammarbandet. Kärnvirket i hammarbandet var dock i gott skick. I övrigt bedömdes byggnadens timmerstomme och stolparna vara i god kondition.

Panel och luckor

Vissa panelbrädor satt lösa sedan spikar hade vandrat ut. Några kopparbleck ovanpå vädringsluckornas stöd saknades.

Takåsar och undertak

Två av takåsarna hade stora rötskador. Innan renoveringen inleddes syntes inga skador i undertaket inifrån. Rötskador fanns dock vid takfoten mot sydöst. Vid Gamla Trähus inledande genomgång innan renoveringen upptäcktes skador i takfallet mot sydöst. Efter att tegeltaket tagits bort visade det sig dock att det även fanns omfattande rötskador i takfallet mot nordväst.

Tak

Ett antal av byggnadens pannor av lertegel var skadade och byggnadens höjd gjorde det svårt att byta enstaka pannor. Vissa vindskivor och samtliga vattbrädor och takfotsbrädor var rötskadade.

Ärendets fortsättning

Efter läns museets rådgivningsbesök kontaktade Forsa sockens stora skifteslag byggnadsvårdsfirman Gamla Trähus i Färila som tog fram ett åtgärdsförslag. Skifteslaget ansökte och tilldelades därefter byggnadsvårdsbidrag från länsstyrelsen, men även bidrag från Jordbruksverket för renoveringen av trossboden.

Figur 9. Trossboden från söder under renoveringen. Foto: Daniel Olsson 2022-10-21.

Utförda åtgärder

Renoveringsarbetet har utförts av Gamla Trähus AB, Färila. Till alla delar har noga utvalt virke av god kvalitet använts. Gamla Trähus inledde arbetet med att sätta upp byggnadsställningar kring trossboden.

Syllram och täckbrädor

I den skadade delen av syllramen gjordes en ilagning med friskt virke rakt under byggnadens port. Skadade täckbrädor ovanpå syllramen har ersatts med nya av samma dimension och virkesbehandling där de tidigare varit skadade.

Figur 10. Detalj av syllstocken mot sydöst med nya täckbrädor. Foto: Daniel Olsson 2022-11-24.

Figur 11. Detalj av nya täckbrädor vid knut mot norr. Foto: Daniel Olsson 2022-11-24.

Timmer

I hammarbandet mot sydöst har en iläggning med friskt virke utförts vars längd uppgår till 1,8 meter. Denna har skarvats i med så kallad bladskarv. Hammarbandets kärna hade dock klarat sig, så det fanns inget behov av att byta ut hela stocken.

Figur 12. Detalj av den ilagade delen av hammarbandet i väggen mot sydöst samt utbytta undertaksbrädor och en del av den utbytta takåsen längst mot sydöst. Foto: Daniel Olsson 2022-11-24.

Figur 13. Detalj av ny kopparplåt på konsoll vid en av vädringsluckorna. Foto: Daniel Olsson 2022-11-24.

Panel och luckor

Byggnadens panel har gått igenom och vid behov spikats åt. De tre stöd för luckorna som saknade kopparbeslag har försetts med nytillverkade sådana av samma utformning som de befintliga. Vid några av luckorna har skadade vattbrädor bytts ut. De som är kvar är hårda och Gamla Trähus har därför bedömt att de inte behöver bytas ut. Under den övre porten har en vattlist bytts ut.

Takåsar och undertak

Att takåsen längst mot sydöst var i så dåligt skick att den måste bytas ut var känt redan innan renoveringen inleddes. Efter att takarbetet hade påbörjats visade det sig emellertid att även takåsen längst mot nordväst var så rötskadad att även denna måste bytas ut. Nytt virke av gran till dessa takåsar togs fram av Forsa sockens stora skifteslag.

Figur 14. Detalj av den utbytta takåsen längst mot sydöst. Foto: Daniel Olsson 2022-11-24.

Figur 15. Takfallet mot sydöst under pågående byte av undertaksbrädor. Foto: Daniel Olsson 2022-10-21.

Efter att takarbetet hade inletts visade det sig att det fanns omfattande rötskador även i undertaket vid takfallet mot nordväst. Sammanlagt har därför cirka 15 kvadratmeter av undertaket bytts ut. Det motsvarar 19 undertaksbrädor. Brädorna har huvudsakligen skarvats vid takåsen ovanför det skadade stället.

Figur 16. Samma takyta som på bilden ovan vid fastspikning av undertaksbrädor. Foto: Daniel Olsson 2022-10-21.

Figur 17. Takfallet mot nordväst innan nedplockning av pannorna. Foto: Daniel Olsson 2022-10-21.

Tak

Det befintliga takets lertegelpannor plockades av och de pannor som var skadade har sorterats ut och kasserats. Bärläkt och ströläkt revs bort. Sedan undertaket var åtgärdat har masonit spikats fast ovanpå undertaket och ovanpå detta strö- och bärläkt. Cirka 70% av de befintliga tegelpannorna gick att återanvända och de har lagts tillsammans med äldre pannor av lertegel som fanns sparade i en grannfastighet. De nytillkomna pannorna var enligt märkning tillverkade vid Heby respektive Vittinge tegelbruk och de har klippts till i hörnen för att passa med de befintliga pannorna. Takfallet mot sydöst, som är det som syns mest, har medvetet i sin helhet återlagts med trossbodens befintliga tegelpannor. Nästan alla av de tidigare nockpannorna gick att återanvända.

Det visade sig att takfotsbrädan vid varje takfall hade en felaktig placering innan renoveringen vilket gjorde att skräp som kom in under tegelpannorna kunde bli kvar längst ned. När taket har försetts med nya takfotsbrädor har dessa placerats på så sätt att en motsvarande skräpficka inte ska behöva uppstå i framtiden.

Byggnaden har utrustats med nya övre vindskivor och vattbrädor av samma dimensioner som de tidigare.

Avvikelser från beslut

Renoveringsarbetet har i sin helhet följt länsstyrelsens bidragsbeslut. För tillkommande delar se mer under rubrik *Antikvariska ställningstaganden* nedan.

Figur 18. Trossboden från öster under takrenoveringen. Foto: Daniel Olsson 2022-10-21.

Återstående väsentliga skador

Trossboden har efter renoveringen inga kända återstående skador.

Antikvariska ställningstaganden

De flesta ställningstaganden var i detta fall gjorda redan när arbetet inleddes. Det visade sig dock att det fanns skador på undertaket mot nordväst samt i takåsen längst mot nordväst, men dessa har åtgärdats på samma sätt som övriga delar.

Figur 19. Trossboden från öster efter avslutad renovering. Foto: Daniel Olsson 2022-11-24.

24.

Figur 20. Trossboden från norr efter avslutad renovering. Foto: Daniel Olsson 2022-11-24.

Övriga antikvariska iakttagelser

Enligt en inskription som påträffades under takarbetet byttes undertaksbrädor ut 1967. På en av dessa brädor stod följande skrivet: *August Åström, Gustaf Augustsson 23/8 1967*. Strö- och bärläkten var spikad med galvad spik så eventuellt skulle denna kunna vara utbytt vid samma renovering.

Tegelpannorna som låg på trossboden är av ett mindre format än vad som annars är brukligt, vilket skulle kunna tyda på att de kan vara lokalt tillverkade. Enligt storskifteslaget fanns det exempelvis ett tegelbruk vid nuvarande Forsa folkhögskola, men några stämplor eller märkningar som kunde påvisa var pannorna var tillverkade påträffades tyvärr inte under takrenoveringen.

Vissa av fasadpanelens brädor utgörs av faltaksbrädor vilka tidigare sannolikt har varit takbrädor. Nockåsen, som var av gran, var tidigare utbytt. Vidnockåsen påträffades spår av näver, vilket således sannolikt har ingått i en tidigare takkonstruktion.

Övrigt

Vegetationen kring trossboden

Några högväxta tallar och granar växte relativt nära byggnaden vid läns museets besök på platsen 2017. Flertalet av dessa träd har fällts, vilket gör att det inte längre hamnar så mycket barr och grenar på taket, vilket är positivt. Några högväxta tallar har sparats i anslutning till, men på längre avstånd från trossboden och det har läns museet inget att invända mot.

Fastighetsägaren kommer även fortsättningsvis att kontinuerligt hålla efter vegetationen kring byggnaden och i synnerhet intill syllramen för att i möjligaste mån undvika framtida skador.

Målning

Storsskifteslaget har rödfärgat byggnaden med traditionell slamfärg.

Väckt fråga om byggnadsminnesförklaring

Forsa sockens stora skifteslag valde 2020 att väcka fråga hos Länsstyrelsen Gävleborg om byggnadsminnesförklaring av trossboden då de önskade få denna fråga undersökt. Länsstyrelsen utredde därefter detta, men valde att avslå denna ansökan genom beslut 2022-12-19 med följande motivering:

Utredningen har visat att Trossboden i Rolfsta har betydande kulturhistoriska värden. Värdena är dock inte av den grad att de kan motivera byggnadsminnesförklaring. Gävleborgs läns bebyggelsehistoria har inte en tydlig militär prägel och Länsstyrelsen har i sina analyser av byggnadsminnesbeståndet inte identifierat det militära arvet som prioriterat vid urval av ytterligare byggnadsminnesobjekt. Byggnadens egenvärde är därmed ej tillräckliga för att motivera en byggnadsminnesförklaring. Länsstyrelsen anser dock att det är viktigt att bevara byggnadens kulturhistoriska värden för framtiden varför bidrag i ärende med diarienummer 7225–2021 nyligen har beviljats för takåtgärder på byggnaden.¹¹

Figur 21. Trossbodens övervåning från söder med ställ för munderingar och öppna vädringsluckor efter avslutad renovering. Foto: Daniel Olsson 2023-05-14.

¹¹ Länsstyrelsens beslut 2022-12-19.

Figure 22. Återinvigning av trossboden med uppträdande av Forsa kyrkokör. Foto: Daniel Olsson 2023-05-14.

Återinvigningen av trossboden efter renoveringen

Trossboden återinvigdes efter renoveringen med ett arrangemang för allmänheten 2023-05-14 anordnat av Forsa sockens stora skifteslag och Forsa hembygdsförening. I strålende solsken och inför en talrik publikskara underhöll Forsa kyrkokör med körsång och alla närvarande bjöds på ärtsoppa. Tal hölls av hembygdsföreningen, Forsa sockens stora skifteslag, samt representanter för kommunen, entreprenören och läns museet. Efter visning av byggnaden avslutades invigningsdagen med fiolspel.

Figur 23. Lennart Carlgren, Daniel Åkerman och Mikael Hedström vid återinvigningen, den sistnämnde dagen till ära iklädd 1886 års infanteriuniform. Foto: Daniel Olsson 2023-05-14.

Källor

Arkiv

Länsmuseet Gävleborg. Ärendearkiv. Hudiksvalls kommun, Forsa socken, Rolfsta samfällighet.

Otryckta källor

Fagerström, Gustaf (u.å.) Historik trossboden Lägret Rolfsta Forsa (Kompenidum)

Länsstyrelsen Gävleborg: Beslut om avslag på väckt fråga om byggnadsminnesförklaring av Trossboden i Rolfsta, Hudiksvalls kommun, Gävleborgs län 2022-12-19 (dnr: 9834-2020).

Tryckta källor

Lindh, Hilding. 1987. *Forsa*. Forsa.

Internet

www.bebyggelseregistret.raa.se/bbr2/byggnad, fastighet: Vadstena Örtagården
www.digitaltmuseum.se/021018536756/skultuna-sn-vasteras-frovi-frovi-gard-vastmanlands-regementes-trossbod
www.digitaltmuseum.se/021019699802/f-d-kaptensbostalle-viggeby
www.hembygd.se/appelbo/page/22543
www.hembygd.se/hammerdal/Trossbod
www.hembygd.se/varnamo/trossboden
www.morakommun.se/uppleva-och-gora/kultur-och-sevardheter/vara-unika-kulturmiljoer/gamla-telegrafen-och-trossboden.html
www.sv.wikipedia.org/wiki/Fil:Trossbod.JPG
www.sv.wikipedia.org/wiki/Staby_angar

Informanter

Hedström, Mikael. Forsa sockens stora skifteslag. Muntliga uppgifter 2017, i samband med renoveringen hösten 2022 och återinvigningen våren 2023.

Carlgren, Lennart. Forsa sockens stora skifteslag. Muntliga uppgifter i samband med återinvigningen våren 2023.

Åkerman, Daniel. Timmerman. Muntliga uppgifter i samband med renoveringen hösten 2022 samt våren 2023.

LänsMuseet Gävleborg, Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle. lansmuseetgavleborg.se